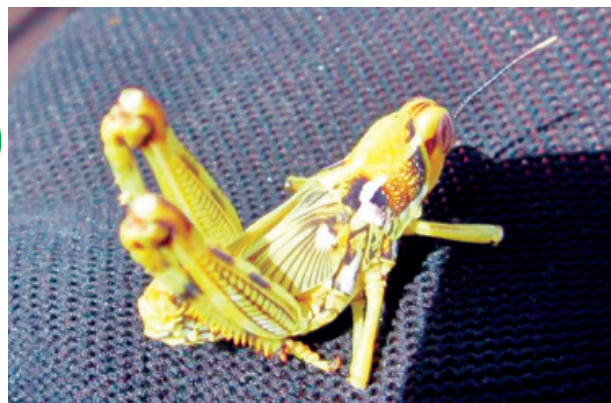

ЧИГИРТКАДАН ОГОҲ БЎЛИНГ

Айни пайтда республика бўйича зарарли чигирткаларнинг 336,2 минг гектар майдонда тарқалганлиги аниқланиб, 318,9 минг гектар майдонда кимёвий ишловлар ўтказилди. Зарарли чигирткаларга қарши кимёвий ишловларни ўтказишга 173 та ОБХ пуракагичли трактор, 309 та моторли қўл пуракагичи, 43 та УМО пуракагичли автомашина, 8 та мотодельтаплан, 58 та водовоз ва 656 нафар ишчи жалб қилинган. Республикада 160 дан ортиқ чигирткаларнинг турлари мавжуд бўлиб шулардан қишлоқ хўжалигига катта зарар келтирадиган чигирткалар: Марокаш чигирткаси, аксарият эрта баҳордан июл ойигача ҳаёт кечиради. Осиё чигирткаси Қорақалпоғистон республикасидаги қўллар атрофида ёппасига кўпаяди. Айрим йилларда бир неча минг километр масофага уча олади.

Катта саксовул букур чигирткаси. Бу турдаги чигиртка асосан саксовулзорларга зарар келтиради. Ҳозирги кунда Қорақалпоғистон ва Бухоро вилоятларининг саксовулзорларида кимёвий кураш олиб борилмоқда. Марокаш чи-

гирткаси ҳозирги кунда республикаимизнинг деярли ҳамма тоғ ва тоғ олди ҳудудларида кенг тарқалмоқда. Авваллари бу турдаги чигиртка денгиз сатҳидан 650 -900 м. баландликда учраган бўлса, ҳозирги кунда улар денгиз сатҳидан 1200-2000 метр баландликда ҳам кенг тарқалган. Бу эса ҳашаротларга қарши кураш олиб боришни ўта қийинлаштирмоқда. Бундай ҳолат аксарият МДХ давлатларининг чегарадош ҳудудларида ҳам кузатилмоқда.

Соҳа олимлари ва мутахассислари таҳлилларига биноан Сурхондарё, Қашқадарё вилоятларининг тоғли чегара ҳудудларида марокаш чигирткасининг шамол орқали қўшни Тожикистон ва Туркманистондан учиб келаётганлиги кузатилмоқда. Шу кунларда Бухоро вилоятининг Олот ва Қорақўл туманларига эса Туркманистоннинг Лебоб вилояти саксовулзорларидан катта саксовул чигирткаси ҳам учиб келаётганлиги кузатилмоқда.

Жорий йил мавсумида зарарли чигирткаларга қарши кураш тадбирларини ўтказишга 33 млрд. 306 млн. сўм маблағ талаб этилган. Лекин маҳаллий бюджетдан 25 млрд. 269 млн. сўм (76%) маблағ ажратилган бўлиб, улар зарарли чигирткаларга қарши 354,4 минг гектар майдонда ишловлар ўтказилишини таъминлайди. Шунингдек, ҳокимликлар томонидан ҳам маблағ йўналтирилган.

ФАО ташкилотининг берган маълумотида кўра, жорий йилнинг I чорагида Яқин Шарқ, Африка ва Осиёдаги 23 та давлатда чўл чигирткаси ёппасига тарқалиб, қишлоқ хўжалигига катта зарар етказган. Бугунги кунда мазкур мамлакатларда чўл чигирткаси тарқалишининг иккинчи тўлиқни бошланган. ФАО экспертларининг хуло-

саси эса чўл чигирткалари минтақадаги 30 дан ошиқ мамлакат, жумладан, Марказий Осиё давлатлари қишлоқ хўжалигига жуда катта талофат етказиши хавфи борлигини кўрсатади.

Ҳозирда коронавирус пандемияси сабабли қўшни давлатлар чегара ҳудудлари ёпилганлиги оқибатида (чегарадош ҳудудларда зарарли чигирткаларга қарши курашиш тадбирлари ва ҳамкорликда) кузатув-назорат ишларини ўтказишга имконият бўлмаётгани туфайли қўшни давлатларнинг тегишли хизматлари билан телефон орқали ахборот алмашинуви йўлга қўйилган.

Шу билан бирга, мамлакатимизда зарарли чигирткаларга қарши курашиш тадбирларида чегара қўшинлари, ФВВ, маҳаллий ҳокимликлар томонидан чоралар олиб борилмоқда.

Бу борада пайдо бўлаётган муаммолар Вазирлар Маҳкамаси орқали ҳал этилмоқда. Вазият тўлиқ назоратга олинган.

Бундан ташқари, сўнгги йилларда республиканинг чўл ҳудудларини ўзлаштириш натижасида экспортбоп мойли ва дуқакли экин экилаётган майдонлар атрофида ҳам ёппасига зарарли чигирткаларни кўпаяётганлиги, айниқса, бундай ҳолат Нурота тоғ тизмасининг Айдарқўл билан бўлган оралиғидаги Жиззах вилоятининг Фориш тумани ва Навоий вилоятининг қарийб 1 миллион гектар майдонида йил сайин ортиб бораётганлиги кузатилмоқда.

Республика ҳудудида зарарли чигирткаларга қарши кураш тадбирларида чегара қўшинлари, Фавкулдда вазиятлар вазирлиги, прокуратура ва маҳаллий ҳокимликлар томонидан ёрдам кўрсатилмоқда.

Туркманистоннинг Лебоб области Буюк Туркменбоши районида чегарадош бўлган Қашқадарё вилоятининг Ғузур туманида 4976 гектарда, Нишонда 10969 гектарда, Қўйтепдаг районида чегарадош бўлган Деҳқонобод туманида

3046 гектарда, Сурхондарё вилоятининг Шеробод туманида 3375 гектарда, Фароб райониغا чегарадош Бухоро вилоятининг Олот туманида 4943 гектар майдонда зарарли чигирткаларга қарши ишловлар ўтказилди.

Тожикистоннинг Хатлон области Шахритуз райони билан чегарадош Сурхондарё вилоятининг Қумқўрғон туманида 9766 гектарда, Жарқўрғон туманида 1580 гектарда, Термиз туманида 3575 гектарда, Рудакий райониغا чегарадош Узун туманида 5475 гектарда, Сўғд областининг Зафаробод ва Истарафшон районларига чегарадош Жиззах вилоятининг Янгиобод туманида 13709 гектарда, Сўғд областининг Матчоҳ райониغا чегарадош бўлган Бекобод туманида 1250 гектарда, Бўка туманида 960 гектарда, Ашт райониغا чегарадош Наманган вилоятининг Поп туманида 998 гектар майдонда зарарли чигирткаларга қарши ишловлар ўтказилди.

Қозоғистоннинг Жанубий Қозоғистон области Сариеғоч ва Қозигурт районларига чегарадош Тошкент вилоятининг Зангиота туманида 448 гектарда, Янгийўл туманида 556 гектарда, Чиноз

тманида 575 гектарда, Қибрай туманида 2755 гектарда, Бўстонлиқ туманида 2362 гектарда, Жеттисой райониغا чегарадош Жиззах вилоятининг Мирзачўл туманида 2104 гектар майдонда за-

рарли чигирткаларга қарши ишловлар ўтказилди.

Қирғизистоннинг Боткен области Кадамжой райониغا чегарадош Фарғона вилоятининг Фарғона туманида 1292 гектарда, Жалолобод области Олабуқа райони билан чегарадош Наманган вилоятининг Чортоқ туманида 308 гектарда, Чуст туманида 257 гектар майдонда зарарли чигирткаларга қарши кимёвий ишловлар ўтказилди.

Қорақалпоғистон Республикаси ва барча вилоятларида ҳамда қўшни давлатлар билан чегарадош ҳудудларда зарарли чигирткаларни пайдо бўлиши ва тарқалиши бўйича кузатув ишлари йўлга қўйилган, жойлардаги вазият назоратга олинган.

РОЧИЛОВ,
“Ўзагрокимёхимоя” АЖ ўринбосари,
Ф.ГАППАРОВ,
ЎзЎХҚИТИ лаборатория мудири,
к.х.ф.д., профессор.

ЎЎТ: 632: 632.934

ЎҚИНГ, ҚўЛААБ КўРИНГ

МИҚДОР МУҲИММИ, СИФАТ?

Президентимиз таъкидлаганидек, яқинда пахта ва ғалла бўйича давлат буютмаси бекор қилинади. Бу қандай натижа беради? Шу ҳақида фикр билдирайлик. Агар кечагина фермер режасини бажариш учун даладаги пахта ҳосилини куз якунига қадар зарар кўрса ҳам (3-4 навларга бўлса-да) териб топширишга мажбур қилинган бўлса, энди у бу аҳмоқхона ишдан воз кечади. Зарарга ишлашни бас қилиб, сифатсиз ва даромад келтирмайдиган пахта хом ашёсидан воз кечади, биринчи теримдаёқ шартномани уддалашга интилади.

Ф.Тешаев ва бошқаларнинг фикрига кўра, ўтган йил Тошкент ва Сурхондарё вилоятларида дефолиация ўтказилган “Наманган-77” пахта навидан биринчи теримнинг ўзидаёқ, мос равишда: 93-91% ва 89-91% пахта териб олинган. Демак глобал иқлим ўзгариши натижасида ҳаво ҳарорати ортиб бормоқда ва бу ғўзанинг етилишини тезлаштирган, қолаверса, борган сари эртароқ етиладиган ғўза навлари экилмоқда. Шунингдек сув танқислиги ғўзани маълум даражада стресс ҳолатига тушириб, ҳосилни тезроқ етилишига мажбур қилапти.

Энди, кузги буғдойни ғўза экилган пайкалларга сепаб ўстириш усули ҳақида гаплашсак. Унинг пайдо бўлишига ғалла мустақиллигига эришиш ҳаракати сабабчи бўлган. Кузги буғдойни катта майдонларга экиш талаб этилгани туфайли шу усул жорий қилинган эди. Усулнинг қайси бир томонлари яхши бўлиб кўрингани учун, уни “истикболли” деб ҳисоблаганлар ҳам бор (И.Эрназаров, 2004). Афсуски бу фикрга қўшилиб бўлмайди.

1. Хурматли профессор И. Эрназаровнинг фикрига кўра, ғўза орасига буғдой экиш усули (ҒОБЭУ) тупроқ унумдорлигини оширар эмиш. Шундаймикан? Деҳқонларимизда эскидан қолган удум бор: “Ер ҳайдасанг куз ҳайда, ҳайдамасанг минг ҳайда”. Қишлоқ хўжалик институтида (университетда) ўқиган йилларимизда кузги шудгор барча муваффақиятлар гарови сифатида ўқтирилар эди. Нима учун энди тескариси бўлиб қолди?

2. Ғўзапоя мавжуд далага қушлар қўнмас эмиш. Бўлмаган гап. Ғўзапоя орасига уруғлик донни сепаб уруғнинг анчагина қисмини қушларга ем бўлишига олиб келмоқда.

3. Буғдой ўсимлиги ётиб қолмас

Аннотация: принято дальновидное решение о снятии госзаказов на производство хлопко-сырца и пшеницы в течение ближайших лет. Автор считает, что за этим должно последовать и другое решение, безусловно имеющее народно-хозяйственное и постановочное значение в деле повышения экономической эффективности производства этих урожаев, а также защиты растений. Необходимо отказаться от заготовки низкосортного урожая хлопко-сырца, а также технологии посева озимой пшеницы в междурядья хлопчатника, отказываться при этом от зяблевой пахоты.

Ключевые слова: защита растений, вредители, хлопковая совка, промежуточные посевы, эффективность.

эмиш. Биринчидан, буғдойни ётадиган бўлиши келаси йилнинг май ойларида содир бўлади, иккинчидан, дала унга-ча ғўзапоядан бўшатилади-ку?

4. Бу технологияда экилган буғдой ўсимлиги занг билан касалланмас эмиш. Бу ҳам афсона.